

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена сучасним станом публічного (державного та муніципального) управління, зокрема необхідністю його вдосконалення в контексті завдань європейської інтеграції України, а також: відсутністю системного передбачення вітчизняного територіального, зокрема регіонального розвитку на довгострокову перспективу; суспільною потребою розроблення та обґрунтування методологічних засобів і механізмів вітчизняного територіального управління на інноваційних засадах; зростанням уваги до форсайт досліджень у світі та в Україні. В даній роботі увагу зосереджено на засвоєнні та визначенні перспектив використання регіонального форсайту як засобу територіального управління.

Загальні питання становлення, організації та проведення форсайту, розвитку його теорії та практики застосування в різних сферах досліджували як зарубіжні (Г. Афанасьєв, П. Бекер, В. Бруммер, Е. Верхотурова, К. Вишневський, Н. Гапоненко, Л. Георгіу, Т. Гораєва, Л. Гохберг, М. Дирк, П. Єгорушкін, М. Кінан, А. Киндрасс, Т. Коннола, Б. Мартін, Р. Поппер, Р. Рорбек, Дж. Сміт та інші), так і вітчизняні вчені (Т. Белова, С. Богачов, А. Зелінська, М. Зінченко, В. Іващенко, М. Капінос, О. Кизим, І. Кірнос, О. Кузьменко, І. Матюшенко, Л. Мусіна, Т. Окландер, І. Панченко, Т. Писаренко, О. Пільтяй, О. Смага, Л. Федулова та інші).

Різним аспектам регіонального форсайту присвячені численні роботи зарубіжних дослідників, авторами яких є: Р. Веччіато, Т. Джонштад, В. Калугін, Н. Калюжнова, Ю. Келле, К. Кошацький, Р. Поппер, С. Ровенда, К. Сул, С. Тотьмянина, В. Трет'як, В. Хармаакопі, Г. Хансен, Ю. Хігдем, А. Чулок, С. Шашнов та інші, а також вітчизняних вчених: О. Ворожейкіна, В. Осипова, І. Парасюка, К. Рулицької, М. Семенова та інших. Підґрунтям багатьох з вітчизняних форсайт досліджень є роботи В. Гейця та В. Семиноженка, а також Рамкова програма Європейської комісії з досліджень та інновацій (Горизонт 2020).

При розкритті теоретичного та методологічного аспекту застосування регіонального форсайту в територіальному управлінні автор спиралася на дослідження з державного та муніципального управління, серед авторів яких: В. Бакуменко, В. Вакуленко, О. Васильєва, В. Глуха, І. Дегтярьова, Я. Жовнірчик, О. Іваницька, Ю. Ковбасюк, С. Кравченко, М. Орлатий, О. Руденко та інші.

Наявні на сьогодні результати наукових розвідок потребують додаткового аналізу та узагальнення в частині з'ясування стану розвитку регіонального форсайту у світі та в Україні, визначення його місця та ролі у публічному управлінні, виділення можливих перспектив та проблем його розвитку, концептуалізацію останнього, розроблення науково-практичних рекомендацій щодо подальшого його розвитку як засобу вітчизняного територіального управління. Цим зумовлений вибір теми даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження висвітлює результати наукових досліджень автора, отримані при підготовці аналітичних матеріалів та рекомендацій щодо розв'язання актуальних проблем державного управління, які розроблялись в Академії муніципального управління в межах НДР за темою “Удосконалення механізмів державного управління та місцевого самоврядування” (ДР №0108U008164). Внесок автора полягає в розробленні методологічних положень та рекомендацій щодо розвитку

регіонального форсайту як засобу територіального управління в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку регіонального форсайту як засобу територіального управління.

Для досягнення мети сформульовані такі завдання:

- проаналізувати науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених за темою дослідження;
- з'ясувати особливості процесів становлення форсайту в Україні, а також виділити ознаки вітчизняного регіонального форсайту;
- порівняти методики прогнозування, стратегічного планування, регіонального форсайту та запропонувати визначення останнього;
- визначити роль і завдання представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування у становленні технології форсайту;
- провести SWOT-аналіз розвитку вітчизняних регіональних форсайтів та виявити проблеми на етапах їх проведення;
- виділити сучасні тренди, здійснити концептуалізацію та сформулювати науково-практичні рекомендації щодо розвитку регіонального форсайту в Україні.

Об'єктом дослідження є територіальне управління.

Предметом дослідження є розвиток регіонального форсайту як засобу територіального управління.

Методи дослідження. Для реалізації мети й завдань дослідження в його основу було покладено класичний науковий підхід із застосуванням загальнонаукових та спеціальних принципів, підходів і методів. В роботі використані такі методологічні засоби: контент-аналіз зарубіжного та вітчизняного наукового доробку; аналіз становлення вітчизняного форсайту; порівняльний аналіз методик прогнозування, стратегічного планування та регіонального форсайту; синтез та структурно-функціональний аналіз моделі регіонального форсайту; метод експертного опитування та системний аналіз для виділення проблем, сучасних трендів та концептуалізації розвитку регіональних форсайтів. В основу методики дисертаційного дослідження покладено елементи форсайт технології. Фокусом обрано розвиток регіонального форсайту як засобу територіального управління. Учасниками дослідження є автор, що представляє наукову та освітню громадськість, а також група експертів: державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, що представляють публічне управління, представники ГО, магістри та науковці сфери державного управління, як представники наукової та освітньої громадськості, представники бізнесу. Для оцінювання вихідного стану (можливостей та проблемних питань) розвитку вітчизняного регіонального форсайту проведено SWOT-аналіз. Для оцінювання перспектив розвитку регіонального форсайту здійснено експертне опитування. На підставі отриманих результатів сформовано орієнтовні дорожні карти такого розвитку з горизонтом дослідження до 2030 року, а також обґрунтовано науково-практичні рекомендації з поширення та удосконалення регіонального форсайту в Україні.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на наукових та практичних результатах зарубіжних і вітчизняних досліджень, сучасних аналітичних матеріалах в обраному напрямі дослідження, інших численних відкритих джерелах інформації.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є системним дослідженням у галузі державного управління, в якому обґрунтовано теоретико-методологічні засади та розроблено науково-практичні рекомендації щодо розвитку регіонального форсайту як засобу територіального управління. У дисертації:

вперше:

- запропоновано модель регіонального форсайту, трансформовану у систему публічного управління, складовими якої є блоки: інтегрованого органу публічного управління регіонального рівня; експертного визначення бачення майбутнього регіону та управлінських впливів щодо його формування, а також регіону, як об'єкту управління, що охоплює його сфери, галузі, території та основні напрями розвитку (соціально-економічний, науково-технологічний, науково-інноваційний, екологічний тощо);

- виділено найбільш актуальні тенденції розвитку регіонального форсайту в Україні, серед яких: інституціалізація та формування нормативно-правового поля; розширення об'єктів та напрямів застосування; переведення з теоретичної на практичну основу; створення центрів та осередків розвитку і поширення досвіду; формування експертного середовища; формування вітчизняної наукової школи;

удосконалено: систему органів публічного управління шляхом віднесення до їх складу інтегрованих органів публічного управління регіонального рівня, що ситуаційно утворюються регіональними представниками державної влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства (бізнесу, науки, громадськості) для проведення форсайту;

дістали подальшого розвитку:

- понятійний апарат теорії публічного управління через визначення регіонального форсайту як специфічного механізму публічного управління, що являє собою технологію (засіб) передбачення та важіль впливу інтегрованого органу публічного управління регіонального рівня, який ситуаційно утворений регіональними представниками державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства (бізнесу, науки, громадськості), на розвиток та інноватизацію на регіональному рівні певних сфер, галузей суспільства та соціальних технологій;

- визначення ролі, яку можуть відігравати представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування у становленні технології форсайту в країні та регіонах, а саме: замовлення форсайт досліджень в межах розроблення та реалізації державних та регіональних стратегій розвитку, цільових програм, національних проектів, обґрунтування бюджетів тощо; спонсування форсайт досліджень; консультаційного їх забезпечення; експертного забезпечення та супроводу; лобіювання (здорового) форсайту в межах апаратних можливостей як передової, поширеної технології передбачення для обґрунтованого прийняття управлінських рішень; використання результатів проведених форсайт досліджень як інформаційно-аналітичної бази у своїй роботі; участь у створенні форсайт центрів, експертних площадок тощо; участь в опитуваннях; участь у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування та інше;

- класифікація територіального форсайту шляхом її доповнення блоками

екзогенного (зовнішнього - міжнародного або транскордонного) та ендogenous (внутрішнього - між регіонами однієї країни) форсайтів.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження використовувались у роботі: Академії муніципального управління (довідка № 01-879 від 29.12.2015) в навчальному процесі при розробці програм навчальних курсів “Державне і регіональне управління”, “Територіальне управління та місцеве самоврядування”; Постійної комісії з питань торгівлі, підприємництва та регуляторної політики Київської міської ради VII скликання (довідка №08/286-83 від 03.03.2016) як інформаційно-аналітичний матеріал при підготовці нормативно-правових та інформаційних матеріалів за профілем її діяльності; Громадської організації “Ліга Розвитку Науки” (довідка №28/03/06 від 15.03.2016) в рамках роботи “Лабораторії проектних офісів ВНЗ, ОМС, МСБ та наукових установ”, “круглих столів” та в процесі підготовки та впровадження стратегії співпраці Громадської організації з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування; Центру перепідготовки та підвищенні кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій при Київській обласній державній адміністрації (довідка №1/11-107 від 17.03.2016) щодо інтегрування форсайт технології в систему прогнозування розвитку регіонів і прийняття управлінських рішень, а також щодо експертного оцінювання стану та перспектив застосування таких технологій в Україні, участь в якому приймали слухачі Центру.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Висновки й результати, в тому числі ті, що характеризують наукову новизну, отримані й сформульовані автором самостійно. Ідеї та матеріали співавторів в роботі не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження оприлюднені автором в матеріалах низки комунікативних науково-практичних заходів, зокрема: Актуальні проблеми регіонального управління та місцевого самоврядування (Київ, 08.04.2011); Завдання державного, регіонального та муніципального управління в контексті нових реалій національного розвитку (Київ, 06.04.2012); Інноваційні підходи та механізми державного та муніципального управління (Київ, 12.04.2013); Модернізація державного управління та європейська інтеграція України (Київ, 25.04.2013); Modern Scientific Potential-2016 (Британія, 25.02.2016-7.03.2016); Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного громадянського суспільства (Київ, 25 березня 2016).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 12 наукових публікаціях, у тому числі в 5 одноосібних статтях у наукових фахових виданнях України та 1 статті в зарубіжному науковому виданні за напрямом дослідження, 6 тез доповідей в матеріалах науково-комунікативних заходів. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження становить 4,3 друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 205 стор., обсяг основного тексту – 170 стор. Робота містить 20 таблиць на 15 стор., 13 рисунків на 9 стор., три додатки на 11 стор. Список використаних джерел включає 182 найменування на 24 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, вказано на зв'язок роботи з напрямками наукових досліджень; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів за темою дисертації; наведено дані щодо їх апробації та опублікування.

У першому розділі – *«Світові та вітчизняні тенденції розвитку регіонального форсайту як засобу територіального управління»* – розкрито сутність та базовий понятійний апарат регіонального форсайту, визначено його місце у системі територіального управління, проаналізовано науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, зарубіжний досвід становлення і розвитку форсайтних досліджень як засобу територіального управління, а також становлення вітчизняного територіального форсайту.

В контексті вдосконалення публічного управління увагу вітчизняних дослідників все більше привертає перспективна інноваційна технологія передбачення майбутнього та вивчення масштабних проектів, якою є форсайт.

На початку будь-якого форсайт дослідження прийнято визначати його фокус на: конкретну проблему; географічну територію; сектор; корпорацію. Територіальний форсайт має фокус на географічну територію і його прийнято поділяти на: міжнародний; європейський; національний (одна країна); регіональний (субнаціональний), що охоплює регіони всередині країни; міжрегіональний (транскордонний, євро регіонів); місцевий (вважається частиною регіонального). Нами також запропоновано класифікувати міжрегіональний форсайт як екзогенний (транскордонний і євро регіональний) та ендегенний (між регіонами всередині однієї країни). Сформовано модель територіального форсайту в авторській редакції, розглянуто дві модифікації моделі форсайту (на основі складових процесу та результату), а також проведено узагальнення можливих цілей форсайту.

Поняття регіонального форсайту безпосередньо пов'язано з форсайт дослідженнями розвитку регіонів, що є частинами адміністративно-територіального поділу країни. В роботі опрацьовано і проаналізовано значний обсяг теоретичного матеріалу для розкриття сутності та формулювання базового понятійного апарату регіонального форсайту шляхом аналізу та узагальнення існуючих в світовій та вітчизняній практиці визначень даного терміну та його структурних елементів. Загальною метою такого виду форсайту є забезпечення обґрунтованого підходу до розробки стратегій регіонального, зокрема муніципального планування, а також генерації колективної ідеї та спільного бачення суспільства (органів влади, місцевого самоврядування, науки, бізнесу, населення) щодо розвитку регіону. Окрім цього, він передбачає активізацію громадянського суспільства і є механізмом мобілізації сил, розробки перспектив, контролю над формування майбутнього свого регіону. З цієї позиції регіональний форсайт є важливим інструментом підвищення ефективності реалізації державної регіональної політики.

Щоб прискорити розвиток форсайтних досліджень в Україні, доцільно використати кращий досвід, як зарубіжний, так і вітчизняний. Є ґрунтовні зарубіжні дослідження та матеріали, що дозволяють оцінювати та узагальнювати досвід застосування форсайту на різних рівнях територіального управління. На сьогодні,

приблизно 70% проектів у світі спрямовані на загальнонаціональний форсайт та приблизно 15% - на регіональний (субнаціональний) форсайт.

Оскільки Україна обрала шлях європейської інтеграції, то нас більше цікавили оцінки стану таких досліджень в Європі. Остання має одну з найпотужніших баз форсайт досліджень в світі. Більшість європейських форсайт досліджень проводяться на національному (55%) та регіональному (25%) рівнях. Європа складається переважно з країн унітарних з потужними державними традиціям, тому головним спонсором переважної кількості досліджень в європейських країнах є держава (понад 90%). В той же час, від того, хто є основним спонсором форсайту – уряд чи бізнес, суттєво залежить і характер форсайту того чи іншого регіону.

З країн Європи найбільший досвід в організації форсайтних програм має Франція. В даній країні уряд є основною зацікавленою стороною проведення форсайт досліджень (майже 100% спонсорської допомоги). Цікавим є досвід Великої Британії, в якій успішний процес розвитку регіонального форсайту пов'язується із створенням агенцій регіонального розвитку, які отримують все більше автономії та ресурсів, і у біля 75 % форсайт досліджень замовником виступає уряд. У Німеччині також головними замовниками і спонсорами форсайту є державні органи національного та регіонального рівнів. З досвіду регіонального форсайту цікавим є створення мережевої діяльності, оптимізація стосунків в регіонах і виникнення нового бачення їх розвитку, створення груп галузевих спеціалістів та програм, спрямованих на певні цільові аудиторії, формування мереж бізнес підтримки, як інформаційної так і фінансової, створення віртуальних центрів поширення досвіду успішних проектів, тощо. Провідною лінією російського форсайту став його розвиток на інноваційних засадах. Це проглядається майже в усіх сучасних роботах незалежно від рівня дослідження – національного, регіонального, галузевого чи рівня організацій.

Розвиток вітчизняного територіального форсайту було започатковано з його національної складової. Фактично зараз в Україні реалізується дуже важливий етап формування форсайт свідомості. Утворюються центри та осередки форсайту на різних рівнях територіального управління, переважно на базі відомих вищих навчальних закладів та наукових установ НАН України. Все більше фахівців залучається до освоєння цієї технології, зокрема серед молоді. Збільшується, хоча й не так швидко як хотілося б, кількість вітчизняних науковців і практиків, готових до таких досліджень, особливо серед тих, хто працює на сферу бізнесу та вивчає відповідні питання. Їх основу переважно складають ті, хто має певний досвід державного прогнозування та програмування, стратегічного планування та програмно-цільового проектування на всіх рівнях територіального управління та в різних сферах суспільства, займається питаннями інноватизації життя країни, галузей, регіонів, окремих територій. Помітно збільшується кількість форсайт публікацій та дисертаційних досліджень.

На тлі потужного практичного та наукового досвіду у сфері форсайт досліджень в зарубіжній практиці стає зрозумілим наскільки великий обсяг роботи ще очікує вітчизняних дослідників та практиків.

У другому розділі – *«Методологічні аспекти розвитку регіонального форсайту як засобу територіального управління»* – встановлено особливості

застосування регіонального форсайту у системі публічного управління, здійснено вибір методів такого виду форсайту та встановлені його ознаки, проведено Swot-аналіз вітчизняного регіонального форсайту в контексті європейського майбутнього.

Встановлено, що особливостями вітчизняного регіонального форсайту є: наявність загальної методики проведення; вирішення низки основних різнопланових завдань, в тому числі створення експертних мереж та експертних майданчиків, здійснення багатоальтернативного прогнозування, стратегічне планування розвитку із розробленням сценаріїв, дорожніх карт та інших документів, поточне формування майбутнього шляхом врахування результатів форсайту в регіональних стратегіях, програмах розвитку, інших регіональних проектах; залучення широкого кола учасників його проведення, в тому числі з органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнес та наукового середовища, громадських активістів; відсутність на сьогодні їх нормативно-правового визначення та регламентації; низька вірогідність фінансування з державних джерел, зокрема внаслідок скорочення державного інвестування в регіони, складної фінансової ситуації в країні; незначний досвід проведення вітчизняних регіональних форсайт досліджень; низька мотиваційна складова їх започаткування та проведення як у зв'язку з вищезазначеним, так і виходячи із зарубіжного досвіду, де кількість регіональних форсайтів є незначною у порівнянні з національними форсайтами соціально-економічного, науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Виділено та здійснено порівняння чинних методик прогнозування, стратегічного планування та регіонального форсайту. З'ясовано, що технологія форсайту відрізняється від унормованого державою регіонального прогнозування більшою свободою дій та вибором актуальних проблем на вимогу суспільства, оскільки на відміну від нього може: ініціюватися та керуватися не тільки міськими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування; проводитися не тільки після закінчення середньострокового періоду (5 років) або після затвердження державного прогнозу (за планом або за чергової зміни влади); фінансуватися не обов'язково та й не тільки з державного бюджету; проводитися не лише на замовлення міськими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування й не тільки науковими організаціями та колективами для забезпечення наукової обґрунтованості таких прогнозів; розглядати та пропонувати кілька альтернатив, й не лише тих, що задовольняють владу та олігархію; не є документом, відірваним від життя, що не враховує швидкоплинного суспільного життя, яке постійно змінюється та потребує систематичного перегляду (актуалізації) прогнозів; використовувати інтуїтивні (експертні) методи прогнозування.

Встановлено, що технологія регіонального форсайту відрізняється й від стратегічного планування розвитку регіонів, оскільки: не прив'язана до державного бюджетного фінансування; не має нормативно-правового закріплення методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку; може ініціюватися не тільки регіональними органами державної влади та органами місцевого самоврядування; авторський колектив розробників визначається не відповідними органами державної влади; не є обов'язковим елементом системи стратегічного планування всіх регіонів та районів України; не є документом, що не враховує постійних змін, та передбачає систематичний перегляд (актуалізацію) для

відповідності потребам суспільства; починає реалізовуватися з моменту розроблення шляхом використання її результатів (сценаріїв та дорожніх карт) для формування реально можливого та бажаного майбутнього регіону.

Визначено важливу особливість регіональних форсайтів в тому, що їх, як і національні форсайти, можна віднести до механізмів публічного управління. Обґрунтовано це тим, що серед учасників регіонального форсайту є представники регіональних органів державної та місцевої влади, які разом з представниками бізнесу та громадськості приймають остаточні управлінські рішення за його результатами, на підставі яких здійснюється вплив на регіональний розвиток, на формування та впровадження в регіональну практику нових програм, інтелектуальних, технологічних та інших продуктів. Наголошено, що кожний колектив учасників форсайту, зорганізований у певному порядку, представляє ситуаційно утворений (представниками систем державного управління, місцевого самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства) інтегрований орган публічного управління.

Запропоновано визначення регіонального форсайту як специфічного механізму публічного управління, що являє собою технологію (засіб) передбачення та важіль впливу інтегрованого органу публічного управління регіонального рівня, який ситуаційно утворений регіональними представниками державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства (бізнесу, науки, громадськості), на розвиток та інноватизацію на регіональному рівні певних сфер, галузей суспільства та соціальних технологій.

Наголошено, що для створення легітимного інтегрованого органу публічного управління необхідна його інституаціалізація у системі такого управління. Представлено модель регіонального форсайту з точки зору його ролі та місця у системі публічного управління, яка спрощує розуміння форсайту для управлінців, державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, оскільки систематизована у звичній та добре їм зрозумілій формі механізму управління.

Визначено роль представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування у становленні технології форсайту в країні, її регіонах. На нашу думку, це може бути: замовлення форсайт досліджень в межах розроблення та реалізації державних та регіональних стратегій розвитку, цільових програм, національних проєктів, обґрунтування бюджетів тощо; спонсування форсайт досліджень; консультаційного їх забезпечення; експертного забезпечення та супроводу; лобіювання (здорового) форсайту в межах апаратних можливостей як передової, поширеної технології передбачення для обґрунтованого прийняття управлінських рішень; використання результатів проведених форсайт досліджень як інформаційно-аналітичної бази у своїй роботі; участь у створенні форсайт центрів, експертних площадок тощо; участь в опитуваннях; використання в освітній діяльності (проведення занять, підготовка курсів, конспектів лекцій, навчальних посібників тощо) у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування та інше.

Обґрунтовано, що у форсайт дослідженнях мають брати участь не тільки експерти, виконавці, а й споживачі та інші зацікавлені кола. Такі зміни виявились просто необхідними для більш ефективного впровадження результатів дослідження

в механізми розробки стратегічних рішень. Відповідно до цього, підбирається необхідна комбінація методів, яка буде найбільш ефективною в досягненні цієї мети. Цей вибір є багатопараметричним складним процесом, що потребує знань і досвіду, компетенції, належної кваліфікації. Відповідний комплекс методів повинен ретельно підбиратися під конкретний форсайт проект, враховуючи проблеми, наявні ресурси, досвід, технічну інфраструктуру, політичний контекст та багато іншого.

На основі аналізу великого різноманіття методів форсайту їх зведено в дві групи: за поширеними критеріями та за критерієм доцільності. До першої групи віднесені методи: якісні, кількісні, а також такі, що використовуються для визначення напрямів діяльності, визначають ключові моменти дій для визначення стратегій планування, базуються на експертних оцінках для розробки довгострокових стратегій, мають на меті обговорення ситуації, що використовуються для створення і передбачення майбутніх сценаріїв розвитку. До другої групи віднесені методи: екстраполяції трендів, експертних панелей, дорожні карти, мозковий штурм, морфологічний аналіз, дерева релевантності, партисипативний метод. В регіональному форсайті, враховуючи існуючі внутрішні фактори, доцільно використовувати методи другої групи. Встановлено, що на регіональному рівні найбільш використовуваними є: бібліографічний аналіз, метод експертних панелей та сценаріїв, семінари з розробки майбутнього, мозковий штурм, SWOT-аналіз. Є методи, які використовуються лише на регіональному рівні. Це дерева релевантності, суспільні панелі, структурний аналіз.

Виділено такі ознаки форсайту як: охоплення великого кола учасників (влада, громадськість, наука, бізнес); орієнтація на довгострокові перспективи; двовекторність (висхідні; низхідні); універсальність застосування; систематичність, регулярність або періодичність; комплексність. В той же час, виконання різних функцій в процесі досліджень (створення широкого експертного середовища, прогнозування та елементи стратегічного планування) потенційно визначає форсайт взагалі та регіональний форсайт зокрема як дуже перспективні технології.

Проведено SWOT-аналіз для з'ясування стартової ситуації розвитку вітчизняних регіональних форсайтів як об'єкта дослідження. Наведені можливості поділено на спрямовані на зовнішнє середовище об'єкта та спрямовані на внутрішній розвиток та вдосконалення. З ракурсу зовнішнього середовища заслуговують на увагу, насамперед, забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції та її просування на світові ринки. Всі інші позиції спрямовані на внутрішній розвиток та вдосконалення, а основним інтегрованим результатом очікується виведення регіону на рівень європейських стандартів якості життя. Безумовно, розвитку вітчизняного регіонального форсайту сприятимуть такі його сильні сторони, як відповідність європейським тенденціям передбачення майбутнього, наявність великого зарубіжного досвіду таких досліджень, наявність власного потенціалу (кадрового, інформаційного, економічного, технологічного, інноваційного) для його впровадження та проведення. Серед слабких сторін слід акцентувати увагу на нерозвиненості інституціонального середовища, нормативно-правової бази, а також на поки незначний вітчизняний досвід такого виду досліджень. Серед загроз, найбільшою є відсутність або припинення фінансування. У вітчизняних умовах до цього ще додаються нестабільність влади взагалі, та

регіональної зокрема, а також відсутність у неї політичної волі.

Встановлено поетапні проблеми проведення форсайт дослідження, серед яких: підбір ефективної команди; організація прийняття ефективних рішень на всіх етапах форсайт дослідження; забезпечення джерел безперервного фінансування; вибір ефективних методів форсайт дослідження; забезпечення впровадження результатів регіонального форсайту; створення та збереження дієвого соціального потенціалу, спроможного і зацікавленого у подальших прогресивних змінах в регіоні.

Виділено найбільш актуальні тенденції розвитку регіонального форсайту в Україні, серед яких: інституціалізація та формування нормативно-правового поля; створення центрів та осередків розвитку та поширення досвіду регіонального форсайту; переведення регіонального форсайту з теоретичної на практичну основу; формування експертного середовища; розширення об'єктів та напрямів застосування регіонального форсайту; швидке зростання публікацій за тематикою; формування вітчизняної наукової школи регіонального форсайту. Показано, що Україна впевнено рухається в європейський простір, який відкриває нові можливості скористатися європейськими науково-технологічними та інноваційними ресурсами. В цьому контексті проведений SWOT-аналіз вітчизняного регіонального форсайту можна розглядати як стартову позицію його подальшого застосування в умовах європейського майбутнього.

У третьому розділі – *«Визначення перспективних шляхів розвитку регіонального форсайту в Україні»* – здійснено концептуалізацію напрямів та формування дорожніх карт, а також сформовано науково-практичні рекомендації щодо розвитку регіонального форсайту в Україні.

З метою привернення уваги фахівців місцевих влад до технології форсайту, оцінювання стану, концептуалізації (цілеспрямованість, фокуси, принципи) напрямів розвитку регіонального форсайту, а також можливостей його реалізації (проблеми, суб'єкти ініціалізації, джерела фінансування, можливі загрози) в Україні нами проведене експертне опитування (лютий – березень 2016 року). Оскільки в роботі розглядається тематика регіонального форсайту, то в якості експертів переважно були залучені фахівці, що працюють у системі місцевої влади.

З'ясовано та розглянуто у вітчизняному контексті низку питань, зокрема: для чого та коли мають проводитися регіональні форсайти; які його основні фокуси; які найбільш суттєві результати слід очікувати від регіонального форсайту; якої системи принципів проведення регіонального форсайту слід дотримуватися; які можливі їх суб'єкти ініціалізації; з яких джерел вони мають фінансуватися; чи існують загрози проведенню регіональних форсайтів та які з них найбільш реальні.

Серед найважливіших обставин, за яких є доцільним проведення регіонального форсайту, віднесено такі: визначення перспектив і проблем розвитку особливо важливих секторів (16,6%); наявності важливих проблем, ресурсів та політичного контексту (14,8%); розроблення пропозицій щодо доцільної реакції на проблеми (13,8%); незадоволеність перспективами регіонального розвитку (11,4%); упередження загроз при пришвидшенні регіонального розвитку (10,8%) та ін. Серед найбільш суттєвих фокусів регіональних форсайтів визначено: формування регіонального плану розвитку (17,6%); визначення конкурентоспроможності найбільш важливих секторів розвитку суспільства (16,6%); шляхи позиціонування

регіону як території потужного розвитку певних галузей (15,4%); допомога населенню в усвідомленні інтересів та змін в регіоні (14%); створення стратегічної платформи (13,4%).

Найбільш очікуваними результатами регіональних форсайтів є: регіональні сценарії та стратегічний план розвитку (12,4%); орієнтири фінансування регіональних проектів (12,2%); орієнтири регіональної політики (економічної, інноваційної та іншої) (10,6%); напрями та рішення, що підтримуються більшістю громади (10%); створення потенціалу для обґрунтованого прийняття рішень (9,8%). Виділено певну систему принципів проведення регіональних форсайтів, якої доцільно дотримуватися та яка включає принципи: орієнтації на майбутнє (20,5%); соціальної активності (13%); спрямованість на рушійні сили регіонів (12,3%); передбачення конкретних дій (10,3%) та соціального партнерства (9,2%).

Проведення регіональних форсайтів у нашій країні ще немає нормативно-правового закріплення. Тому для успішної реалізації необхідно виявити суб'єкти їх ініціалізації. За оцінки експертів, це: громадські об'єднання та організації (18,3%) та органи регіональної влади (16,5%); органи державної влади (15,8%); міжнародні організації (проекти та гранти) (13,8%) та інституції (агентства регіонального розвитку) (12,2%). Важливим чинником реалізації регіональних форсайтів також є наявність джерел їх фінансування. Повну перевагу експертами надано державному бюджету (17,8%). Окрім цього, зазначено зарубіжні гранти та інвестиції (17,4%), регіональний бюджет (14,3%) та різні джерела на різних стадіях форсайту (13,6%). Серед найбільших загроз проведенню регіональних форсайтів визначено: відсутність фінансування (17,4%); нестабільність регіональної влади (14,2%); відсутність узгодженої роботи бізнесу, науки, влади та громади (12,6%); неврахування запитів громад та бізнесу (11,6%); відсутність політичної волі (11%).

Для визначення подальших перспектив розвитку регіональних форсайтів в Україні застосовано елементи форсайт технологій, зокрема сформовано дві дорожні карти. Перша з них дає відповідь на запитання, коли форсайт стане звичним інструментом у вітчизняній практиці. Горизонт передбачення визначений до 2030 року. Згідно з нею форсайт в Україні стане звичним інструментом на різних рівнях управління та в різних суспільних сферах у такі терміни: на рівнях державної та місцевої влади, підприємств, керівників - у 2019-2020 роках; на рівнях бізнесу, освіти, науки, громадянського суспільства - у 2016-2020 роках; на регіональному - та національному – у 2019-2025 роках. Друга дорожня карта щодо розвитку регіонального форсайту в Україні розроблена на підставі очікуваних термінів створення низки необхідних умов. Такі умови для розвитку форсайту в Україні очікуються у терміни: нормативно-правові та інституційні – у 2019-2020 роки; фінансові, кадрові, освітні, наукові умови – у 2019-2025 роки.

Вивчення зарубіжних джерел показало, що в низці з них є слушні загальні пропозиції та рекомендації щодо форсайтних досліджень. Серед них виділені такі: форсайт слід здійснювати, у першу чергу, для усвідомлення та розуміння змін, які можуть чекати нас в майбутньому, що дозволяє краще передбачати зрушення та можливості, пов'язані з ними; форсайт вимагає участі осіб, що можуть довести цінність його результатів, забезпечити їх просування для впровадження та ряд інших.

Розроблено науково-практичні рекомендації за результатами авторських

досліджень із застосуванням підходу дуального вибору, сутність якого полягає як у використанні переваг та позитивних якостей вітчизняного регіонального форсайту, так і в упередженні, ліквідації, профілактиці загроз та подоланні ознак і причин слабкості. До рекомендацій увійшли: визначення серед основних фокусів регіонального форсайту таких: досягнення конкурентоспроможності та стійкого розвитку регіону; вирішення економічних та технологічних проблем його майбутнього; формування ефективної культури регіонального форсайту; створення потужного соціального потенціалу публічного управління на регіональному рівні у вигляді інтегрованого органу такого управління; використання засобів регіональних форсайт досліджень для інтегрування форсайту у систему прийняття управлінських рішень регіонального рівня та активного структурування майбутнього; розвиток сучасних інформаційних технологій для процесів проектування та передбачення, соціальних мереж як комунікативних засобів зв'язку між учасниками регіональних форсайтів; недоцільність проведення регіональних форсайтів в умовах: нестабільності регіональної влади, особливо під час виборів; відсутності достатнього фінансування; відсутності політичної волі влади, її диктату; неврахування запитів регіональної громади; неузгодженості дій ключових гравців на державному та регіональному рівні; відсутності зацікавленості та підтримки регіонального бізнесу; неузгодженості, безсистемності та безконтрольності дій його учасників (регіональної влади, бізнесу, науки, громадськості); прискорення розвитку інституціонального середовища та нормативно-правового врегулювання регіонального форсайту, а також підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для роботи з ним; запобігання постановці занадто масштабних та розпливчастих завдань регіональних форсайт досліджень.

Запропоновано відповідні рекомендації, що стосуються системи публічного управління в Україні, зокрема: надання вітчизняному форсайту статусу однієї з пріоритетних технологій для застосування у системі публічного управління як на національному, так і регіональному рівнях; розширення чинної нормативно врегульованої вітчизняної системи прогнозування та стратегічного планування функцією передбачення майбутнього; створення мережі центрів форсайтних досліджень національного та регіонального рівнів; передбачення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу для вивчення та засвоєння роботи з технологією форсайту; систематичне проведення науково-практичних комунікативних заходів щодо ознайомлення та обміну досвідом впровадження вітчизняних та зарубіжних форсайт досліджень; створення умов для входження вітчизняних форсайт досліджень у європейський дослідницький простір.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наведено нове вирішення наукового завдання з обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку регіонального форсайту як засобу територіального управління. Отримані в процесі дослідження результати дозволили сформулювати такі висновки і пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення:

1. Проаналізовано науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених у

різних сферах застосування форсайт технологій. З'ясовано, що регіональний форсайт є важливим інструментом підвищення ефективності реалізації державної регіональної політики, оскільки є механізмом активізації та спрямування регіональних ресурсів на формування майбутнього регіонів. Встановлено, що базовим для розкриття поняття «регіональний форсайт» є поняття терміну «регіон». Спільним в усіх визначеннях останнього є його розгляд як територіальної одиниці субнаціонального рівня, яка має певні особливості, що вирізняють її з-поміж інших територіальних одиниць. Поняття «регіональний форсайт» прийнято відносити як до регіонів всередині країни, так і до міжрегіональних (транскордонних, єврорегіональних) форсайт досліджень.

2. З'ясовано, що в Україні реалізується дуже важливий етап формування форсайт свідомості як результат залучення широкого кола фахівців та вчених до таких проектів. Утворюються центри та осередки форсайту на різних рівнях територіального управління, переважно на базі відомих вищих навчальних закладів та наукових установ НАН України. Все більше фахівців залучається до освоєння цієї технології, зокрема серед молоді. Збільшується, хоча й не так швидко, як хотілося б, кількість вітчизняних науковців і практиків, готових до таких досліджень, особливо серед тих, хто працює на сферу бізнесу та вивчає відповідні питання. Помітно збільшується кількість форсайт публікацій та дисертаційних досліджень.

3. Встановлено, що особливостями вітчизняного регіонального форсайту є: наявність прикладів загальної методики проведення; досвід вирішення низки основних різнопланових завдань, в тому числі створення експертних мереж та експертних майданчиків, здійснення багатоальтернативного прогнозування, стратегічного планування розвитку із розробленням сценаріїв, дорожніх карт та інших документів, поточного формування майбутнього шляхом врахування результатів форсайту в регіональних стратегіях, програмах розвитку, інших регіональних проектах; залучення широкого кола учасників його проведення, в тому числі з органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнес та наукового середовища, громадських активістів; відсутність за станом на сьогодні їх нормативно-правового визначення та регламентації; низька вірогідність фінансування з державних джерел, зокрема внаслідок скорочення державного інвестування в регіони, складної фінансової ситуації в країні; незначний досвід проведення вітчизняних регіональних форсайтних досліджень; низька мотиваційна складова їх започаткування та проведення як у зв'язку з вищезазначеним, так і виходячи з зарубіжного досвіду, де кількість регіональних форсайтів є незначною у порівнянні з національними форсайтами соціально-економічного, науково-технологічного та інноваційного розвитку.

4. Виділено та здійснено порівняння чинних методик прогнозування, стратегічного планування та регіонального форсайту. З'ясовано, що технологія форсайту відрізняється від унормованого державою регіонального прогнозування більшою свободою дій та вибором актуальних проблем на вимогу суспільства. Обґрунтовано, що технологія регіонального форсайту відрізняється й від стратегічного планування розвитку регіонів, оскільки: не прив'язана до державного бюджетного фінансування; не має нормативно-правового закріплення методичних рекомендацій; може ініціюватися не тільки регіональними органами державної

влади та органами місцевого самоврядування; авторський колектив розробників визначається не відповідними органами державної влади; не є обов'язковим елементом системи стратегічного планування всіх регіонів та районів України; є документом, що передбачає систематичний перегляд (актуалізацію) для відповідності потребам суспільства; починає реалізовуватися з моменту розроблення шляхом використання її результатів (сценаріїв та дорожніх карт).

5. Виділено низку ознак форсайту. Визначено важливу особливість регіональних форсайтів в тому, що їх, як і національні форсайти, можна віднести до механізмів публічного управління. Наголошено, що кожний колектив учасників форсайту, зорганізований у певному порядку, представляє ситуаційно утворений (представниками систем державного управління, місцевого самоврядування, бізнесу, науки та громадянського суспільства) інтегрований орган публічного управління. Серед інших ознак слід зазначити такі, як: охоплення великого кола учасників (влада, громадськість, наука, бізнес); орієнтація на довгострокові перспективи; двовекторність (будуються знизу-вгору та згори-вниз); універсальність застосування; систематичність, регулярність або періодичність; комплексність.

6. Запропоновано визначення регіонального форсайту як специфічного механізму публічного управління, що являє собою технологію (засіб) передбачення та важіль впливу інтегрованого органу публічного управління регіонального рівня, який ситуаційно утворений регіональними представниками державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства (бізнесу, науки, громадськості), на розвиток та інноватизацію на регіональному рівні певних сфер, галузей суспільства та соціальних технологій. Наголошено, що для створення легітимного інтегрованого органу публічного управління необхідна його інституціоналізація у системі такого управління. Представлено модель регіонального форсайту, складовими якої є блоки: інтегрованого органу публічного управління регіонального рівня; експертного бачення формування майбутнього регіону та визначення управлінських впливів на нього, а також регіону як об'єкту управління.

7. Визначено роль представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування у становленні технології форсайту в країні, її регіонах. На нашу думку, це може бути: замовлення та спонсування форсайт досліджень; їх консультаційне експертне забезпечення та супровід; лобіювання форсайту як передової поширеної технології для обґрунтованого прийняття управлінських рішень; використання результатів форсайт досліджень як інформаційно-аналітичної бази; участь у створенні форсайт центрів, експертних площадок тощо; участь в опитуваннях; участь у підготовці та підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування та інше.

8. Узагальнено вітчизний та зарубіжний досвід форсайт досліджень та виявлено, що в них мають брати участь не тільки експерти, виконавці, а й споживачі та інші зацікавлені кола, що підвищує рівень партисипативності усіх стейкхолдерів, та є необхідним для більш ефективного впровадження результатів дослідження в механізми розробки стратегічних рішень. Необхідно підбирати комплекс методів під конкретний форсайт проект, враховуючи проблеми, наявні ресурси, досвід, технічну інфраструктуру, політичний контекст та багато чого іншого. На основі аналізу великого різноманіття методів форсайту їх зведено в дві групи: методи форсайту за

поширеними критеріями та за критерієм доцільності. На регіональному рівні найбільш використовуваними є: бібліографічний аналіз, метод експертних панелей та сценаріїв, семінари з розробки майбутнього, мозкова атака, SWOT-аналіз.

9. Проведено SWOT-аналіз для з'ясування стартової ситуації розвитку вітчизняних регіональних форсайтів. Наведені можливості поділено на спрямовані на зовнішнє середовище об'єкта, та такі, що спрямовані на внутрішній розвиток й вдосконалення. У контексті зовнішнього середовища, насамперед, заслуговують на увагу забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції та її просування на світові ринки. Всі інші позиції спрямовані на внутрішній розвиток та вдосконалення, а основним інтегрованим результатом очікується виведення регіону на рівень європейських стандартів якості життя. Безумовно, розвитку вітчизняного регіонального форсайту сприятимуть такі його сильні сторони, як відповідність європейським тенденціям передбачення майбутнього, наявність великого зарубіжного досвіду таких досліджень, наявність власного потенціалу для його впровадження та проведення. Серед зазначених слабких сторін слід акцентувати увагу, в першу чергу, на нерозвиненість інституціонального середовища, нормативно-правової бази, а також на поки незначний вітчизняний досвід таких досліджень. Серед загроз, як свідчить і зарубіжний досвід, найбільшою є відсутність або припинення фінансування. У вітчизняних умовах до цього ще додаються нестабільність влади взагалі, та регіональної зокрема, а також відсутність у неї політичної волі. SWOT-аналіз слід розглядати як стартову позицію щодо подальшого застосування вітчизняного регіонального форсайту в умовах європейського майбутнього.

10. Встановлено поетапні проблеми, що виникають під час проведення форсайт дослідження, серед яких: підбір ефективної команди; організація прийняття ефективних рішень на всіх етапах форсайт дослідження; забезпечення джерел безперервного фінансування; вибір ефективних методів форсайт дослідження; забезпечення впровадження результатів регіонального форсайту; створення та збереження дієвого соціального потенціалу, спроможного і зацікавленого у подальших прогресивних змінах в регіоні.

11. Виділено найбільш актуальні тенденції розвитку регіонального форсайту в Україні, серед яких: інституціалізація та формування нормативно-правового поля; створення центрів та осередків розвитку та поширення досвіду регіонального форсайту; переведення регіонального форсайту з теоретичної на практичну основу; формування експертного середовища; розширення об'єктів та напрямів застосування регіонального форсайту; формування вітчизняної наукової школи регіонального форсайту.

12. Проведено експертне опитування (лютий – березень 2016 року) з метою привернення уваги фахівців місцевих влад до технології, оцінювання стану, концептуалізації (цілеспрямованість, фокуси, принципи) напрямів розвитку регіонального форсайту, а також можливостей його реалізації (проблеми, суб'єкти ініціалізації, джерела фінансування, можливі загрози) в Україні. На підставі цього уточнено для чого та коли мають проводитися регіональні форсайти; які його основні фокуси (проблемні напрями); які найбільш суттєві результати слід очікувати від регіонального форсайту; якої системи принципів проведення регіонального

форсайту слід дотримуватися; які можливі суб'єкти ініціалізації регіональних форсайтів; з яких джерел мають фінансуватися регіональні форсайти; чи існують загрози проведенню регіональних форсайтів та які з них найбільш реальні, а також розроблено дорожні карти розвитку вітчизняного регіонального форсайту до 2030 р.

13. За результатами дисертаційного дослідження сформовано дві групи науково-практичних рекомендацій. Перша з них спрямована на вдосконалення розроблення та застосування регіонального форсайту. В цьому контексті запропоновано такі рекомендації:

- одним з основних фокусів регіонального форсайту має бути досягнення конкурентоспроможності та стійкого розвитку регіону, у першу чергу, його провідних сфер і галузей економіки, що забезпечить просування їх продукції на світові ринки. Це, зокрема, може бути досягнуто шляхом формування стратегічних альтернатив на основі їх узгодженого бачення регіональною владою, бізнесом, наукою, громадськістю, а також пришвидшення та інноватизації регіонального розвитку, технологічного оновлення, якісного прориву в ключових сферах;

- серед основних фокусів регіонального форсайту також має бути вирішення економічних та технологічних проблем майбутнього регіону з обов'язковим урахуванням його специфіки, потреб інвестування, соціальної складової та досягнення європейських стандартів якості життя;

- доцільно приділити особливу увагу формуванню та розвитку вітчизняної культури регіонального форсайту, що спирається як на великий європейський досвід і традиції його застосування, так і на ефективну взаємодію держави, науки, бізнесу, громадськості та реалії вітчизняного регіонального розвитку, якому притаманні добре відпрацьовані процедури регіонального стратегічного прогнозування, планування та передбачення;

- необхідно доповнити та інтелектуально посилити чинний потенціал публічного управління на регіональному рівні шляхом ситуаційного створення інтегрованого органу такого управління, з регіональних представників експертного співтовариства державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства (бізнесу, науки, громадськості), а також ініціативи його креативної складової;

- для інтегрування форсайту у систему прийняття управлінських рішень регіонального рівня та активного структурування майбутнього необхідно ширше використовувати результати регіональних форсайт досліджень, зокрема вибору трендів, розробки дорожніх карт, сценаріїв та стратегії розвитку;

- слід активізувати розвиток сучасних інформаційних технологій для процесів проектування та передбачення, соціальних мереж як комунікативних засобів зв'язку між учасниками регіональних форсайтів, а також забезпечити регулярну актуалізацію інформації для нього;

- необхідно прискорити розвиток інституціонального середовища та нормативно-правового врегулювання регіонального форсайту, а також підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців для роботи з ним;

- слід запобігати постановці занадто масштабних та розпливчастих завдань регіональних форсайт досліджень, що, здебільшого, не дозволяє об'єктивно оцінювати їх вирішення;

– проведення регіональних форсайтів не буде ефективним, а тому є недоцільним в умовах: нестабільності регіональної влади, особливо під час виборів; відсутності достатнього фінансування; відсутності політичної волі влади, її диктату; неврахування запитів регіональної громади; неузгодженості дій ключових гравців на державному та регіональному рівні; відсутності зацікавленості та підтримки регіонального бізнесу; неузгодженості, безсистемності та безконтрольності дій його учасників (регіональної влади, бізнесу, науки, громадськості).

Друга група рекомендацій стосується системи публічного управління в Україні, зокрема:

– необхідно надати вітчизняному форсайту, як засобу визначення та формування майбутнього країни, статусу однієї з пріоритетних технологій для застосування у системі публічного управління як на національному, так і регіональному рівнях;

– слід розширити чинну нормативно врегульовану вітчизняну систему прогнозування та стратегічного планування функцією передбачення майбутнього, розробити та затвердити у встановленому порядку положення про неї, порядок та рекомендації щодо її застосування;

– для підвищення рівня досліджень майбутнього, визначення шляхів інноватизації країни та в порядку їх інституалізації доцільно створити мережу центрів форсайтних досліджень національного та регіонального рівнів із залученням до цього низки провідних науково-дослідних інститутів та ВНЗ;

– в контексті засвоєння інноваційних технологій та технологій визначення потрібних майбутніх знань у навчальних програмах існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування необхідно передбачити модулі щодо вивчення та засвоєння роботи з технологією форсайту, зокрема на різних рівнях територіального управління;

– враховуючи початкову стадію розвитку вітчизняних форсайт досліджень, доцільно збільшити їх науково-комунікативну складову відповідно на національному та регіональному рівнях з узагальненням та поширенням їх рекомендацій щодо впровадження кращого досвіду, а також забезпечити умови для повноправного входження поля вітчизняних форсайт досліджень у європейський дослідницький простір.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Цедік М. Г. Форсайт як метод стратегічного планування регіонального розвитку в сфері транскордонного співробітництва в Україні / М. Г. Цедік // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. - 2012. - Вип. 4. – С. 255-261.
2. Цедік М. Г. Вибір методів для регіонального форсайту / М. Г. Цедік // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ, вип. 4(64). – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 37-42.
3. Цедік М. Г. Аналіз зарубіжного досвіду становлення і розвитку форсайтних досліджень територіального управління / М. Г. Цедік // Наук. вісник Академії

муніципального упр. Серія : Управління. – К. : АМУ, 2015. – вип. 3-4. – С.277-289.

4. Цедік М. Г. Розвиток територіального форсайту в Україні та SWOT-аналіз його регіональної складової [Електронний ресурс] / М. Г. Цедік // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. – № 2. - Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=950>

5. Цедік М. Г. Визначення перспектив застосування регіонального форсайту в системі публічного управління України / М. Г. Цедік // Аспекти публічного управління. – Дніпропетровськ: Дніпропетров. регіонал. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Грані. - 2016. - № 3 (29).– С.94-100.

Закордонне видання

6. Tsedik M. Role and place of regional foresight in the system of public administration / M. Tsedik // *Nauka i studia*. - Przemysl, Poland, 2016. - № 18 (149). - pp. 82-92

Тези доповідей, матеріали наукових конференцій

7. Цедік М. Г. Тенденції розвитку транскордонного співробітництва в умовах сучасності / М. Г. Цедік // Актуальні проблеми регіонального управління та місцевого самоврядування: Матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (08.04.2011) [За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка, Т.В. Іванової]. – К. : ВПЦ АМУ, у 2-х ч., Ч.2, 2011. – С. 259-260.

8. Цедік М.Г. Перспективи стратегічного планування розвитку транскордонного співробітництва в Україні / М. Г. Цедік // Завдання державного, регіонального та муніципального управління в контексті нових реалій національного розвитку: Матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (06.04.2012) [За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка, Т.В. Іванової]. - К. : ВПЦ АМУ, у 2-х ч., Ч.2, 2012. – С. 264-265.

9. Цедік М. Г. Зарубіжний та вітчизняний досвід регіонального форсайту/ М. Г. Цедік // Інноваційні підходи та механізми державного та муніципального управління: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (12.04.2013) [За заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка, Т. В. Іванової]. – К.: ВПЦ АМУ, у 2-х ч., Ч.2, 2013. – С. 247-248.

10. Цедік М. Г. Особливості практики застосування регіонального форсайту в Україні / М.Г. Цедік // Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : Матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 25.04.2013) : у 2 т. / за наук. ред. Ю.В. Ковбасюка, К.О. Ващенко, С.В. Загороднюка. – К.: НАДУ, 2013. - Т.1. – С. 422-423.

11. Tsedik M. “Key trends and challenges of regional Foresight in Ukraine“ / M. Tsedik // *Modern Scientific Potential – 2016: Materials of the XII international scientific and practical conference* (28.02 – 07.03.2016). - Science and Education LTD, Sheffield, UK, 2016. - vol. 5 (Governance). - pp. 99-101. Available at: http://www.ukrnauka.ru/2016_SNP/2016-03-03_A4_tom-5.pdf

12. Цедік М. Г. Формування науково-практичних рекомендацій щодо розвитку вітчизняних регіональних форсайтних досліджень / М.Г. Цедік // Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного громадянського суспільства: Тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ 25 березня 2016 р.), Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. К.:КНУКіМ, 2016. - Ч.1. – С. 724-727.

АНОТАЦІЇ

Цедік М.Г. Розвиток регіонального форсайту як засобу територіального управління. – рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Академія муніципального управління. – Київ, 2016.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наведено нове вирішення наукового завдання з обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку регіонального форсайту як засобу територіального управління. Показано, що сьогодні в Україні реалізується етап формування форсайт свідомості. Запропоновано визначення регіонального форсайту як специфічного механізму публічного управління. Здійснено порівняння чинних методик прогнозування, стратегічного планування та регіонального форсайту. Проведено SWOT-аналіз для з'ясування стартової ситуації розвитку вітчизняних регіональних форсайтів. Встановлено поетапні проблеми проведення форсайт досліджень. Виділено сучасні тренди розвитку регіонального форсайту в Україні. Проведено експертне оцінювання стану і перспектив, а також розроблено дорожні карти розвитку вітчизняного регіонального форсайту. Сформовано відповідні науково-практичні рекомендації для органів влади.

Ключові слова: засіб, механізми, регіональний форсайт, розвиток, територіальне управління.

Цедик М. Развитие регионального форсайта как средства территориального управления. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 - механизмы государственного управления. - Академия муниципального управления. - Киев, 2016.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и приведено новое решение научной задачи по обоснованию теоретико-методологических основ и разработке научно-практических рекомендаций по развитию регионального форсайта как средства территориального управления. Показано, что сегодня в Украине реализуется этап формирования форсайт сознания. Предложено определение регионального форсайта как специфического механизма публичного управления. Проведено сравнение действующих методик прогнозирования, стратегического планирования и регионального форсайта. Проведен SWOT-анализ для выяснения стартовой ситуации развития отечественных региональных форсайтов. Установлены поэтапные проблемы проведения форсайт исследований. Выделены современные тренды развития регионального форсайта в Украине. Проведено экспертное оценивание состояния и перспектив, а также разработаны дорожные карты развития отечественного регионального форсайта. Сформированы соответствующие научно-практические рекомендации для органов власти.

Ключевые слова: средство, механизмы, региональный форсайт, развитие, территориальное управление.

Mariia Tsedik Foresight Regional Development as a means of territorial government. - Manuscript.

The thesis for a Candidate Degree in Public Administration, Speciality 25.00.02 - Mechanisms of Public Administration. - Academy of Municipal Administration. - Kyiv, 2016.

The thesis fulfils theoretical generalization and presents new solution of a scientific task to substantiate theoretical and methodological foundations and develop scientific and practical recommendations for the fostering of regional Foresight as a means of territorial government.

The author has carried out an analysis of scientific and practical results of foreign and domestic studies, as well as a range of modern analytical materials on Foresight technology. It was revealed that an important phase of Foresight consciousness forming is currently taking place in Ukraine.

The research proposes a definition of regional Foresight as a specific mechanism of public administration since it is a technology (tool) and leverage of a public administration integrated body of a regional level, which is situationally formed by regional representatives of state administration, local government bodies, and civil society (business, science, public representatives), on the development and innovatization of specific spheres, sectors of society and social technologies at the regional level. The research also ascertains the role of state administration and local self-government bodies in the development of Foresight technologies in the country and its regions. It has also been defined that important feature of regional Foresight is that it, like national Foresight, can be attributed to the public administration mechanisms. Thus the model of regional foresight transformed into a system of public administration was proposed.

A comparison of current methods of forecasting, strategic planning and regional Foresight has also been carried out by the researcher.

To determine the starting situation of domestic regional Foresight development a SWOT-analysis has been conducted, and main phasing problems emerging in the Foresight research-conducting process were revealed. The analysis of the peculiarities of national Foresight has been performed, and some important current trends of regional Foresight in Ukraine have been highlighted in the study.

In order to draw attention of local authorities to Foresight technology, as well as evaluate the state, conceptualize regional Foresight development directions and possibilities of its implementation in Ukraine, an expert survey revealing the state and prospects of Ukrainian regional Foresight was conducted and roadmaps of domestic Foresight development were drawn up.

On the basis of the author's findings some relevant scientific and practical recommendations for the public authorities have been elaborated. The first group of the recommendations is aimed at improving the development and application of regional Foresight, the second one concerns the system of public administration in Ukraine.

Keywords: vehicle, mechanisms, regional Foresight, development, territorial government.